

EWELINA KOGUT

Numer ORCID: 0009-0003-0989-6886

Katedra Judaistyki im. T. Taubego

Uniwersytet Wrocławski

„EWA” – BIBLIOGRAFIA ZAWARTOŚCI

Czasopismo „Ewa. Pismo tygodniowe” publikowane było w języku polskim w latach 1928–1933 r. w Warszawie, a jego adresatkami miały być wyemancypowane lub emancypujące się kobiety żydowskie. „Ewa” łączyła idee feministyczne z narodowymi, podkreślając znaczenie kobiecego zaangażowania zarówno w walce o prawa kobiet, jak i w budowaniu żydowskiej tożsamości narodowej. Artykuły w tygodniku odzwierciedlały szersze społeczne i polityczne napięcia tamtych czasów, łącząc dążenie do emancypacji z kontekstem narodowym i żydowskim w Polsce międzywojennej. Redakcja „Ewy” starała się inspirować kobiety do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym, podkreślając jednocześnie ich rolę w kontekście narodowym i międzynarodowym¹.

Założycielką i wydawczynią „Ewy” była Paulina Appenzlakowa – dziennikarka, tłumaczka, eseistka i publicystka, urodzona w rodzinie żydowskiej w Warszawie prawdopodobnie w 1899 lub 1900, a zmarła w 1976 roku². Jej mąż – Jakub Appenzlak, był redaktorem naczelnym „Naszego Przeglądu”, żydowskiego dziennika ukazującego się w tym samym mieście w latach 1923–1939. Tygodnik miał w tym samym czasie drugą wydawczynię i była nią Iza Rachela Wagmanowa (ur.?, zm. 1938 r.)³ – żona Saula Wagmana, pisarza i redaktora „Naszego Przeglądu”. O Wagmanowej niestety wiemy niewiele. Stałymi współpracowniczkami „Ewy” były m.in. Mira Jakubowiczowa, której artykuły pojawiały się regularnie, poruszając różnorodne tematy od sportu po wychowanie dzieci czy Miriam

---

1 Eva Plach, *Feminism and Nationalism on the Pages of Ewa: Tygodnik, 1928–1933*, *Polin* 18, 2005, s. 241–262, https://www.academia.edu/3645919/_Feminism_and_Nationalism_on_the_Pages_of_Ewa_Tygodnik_1928_1933_Polin_18_2005_pp_241_262 (dostęp: 28 maja 2024).

2 Monika Szablowska-Zaremba, *Dziennikarki międzywojennej prasy polsko-żydowskiej (wstępne rozpoznanie)*, „Archiwum Emigracji” 2014 [2016], z. 1–2 (20–21), s. 41, https://www.bu.umk.pl/Archiwum_Emigracji/gazeta/ae_20/05_Szablowska-Zaremba.pdf (dostęp: 20 lutego 2018).

3 Za pomoc w określeniu daty śmierci Wagmanowej dziękuję Marii Antosik-Pieli.

Wollman-Sierackowa, która prowadziła „Korespondencję własną” z Palestyny, opisując życie i wkład kobiet w budowę przyszłego państwa Izrael. Na łamach tygodnika publikowały również osoby znane i rozpoznawalne, takie jak np. Pua Rakowska czy Chana Blankstein.

Od początku swojego istnienia pismo ukazywało się pod tym samym tytułem – „Ewa. Pismo tygodniowe”. Jego pierwszy numer wydany został 19 lutego 1928 r., natomiast ostatni wyszedł 12 marca 1933 r. „Ewa” ukazywała się co tydzień w niedzielę. Zdarzało się, że tygodnik wydawany był w rozszerzonej wersji – jako numer świąteczny czy wydanie specjalne. Od czerwca 1932 r. pismo stało się dwutygodnikiem, jednak nadal ukazywało się w niedzielę. W każdym numerze znajdowały się czarno-białe zdjęcia, które stanowiły ilustracje do artykułów. Przedstawiały one często ważne postacie czy wydarzenia, jak np. kwestię udziału kobiety podczas wyborów. Pojawiały się także różnego typu grafiki czy rysunki np. w dziale „Rewia mody” czy w dziale reklam. Większość artykułów było drukowanych taką samą czcionką, jedynie ogłoszenia od redakcji (lub administracji) czy reklamy używały bardziej zróżnicowanej czcionki. Winieta „Ewy” była prosta, pozbawiona szczególnych ozdób.

Na początku wydawania pisma jego objętość wynosiła średnio 8 stron. Od 3 numeru (4 marca 1928 r.) na prośbę czytelniczek redaktorki zdecydowały się zwiększyć objętość do 10 stron, jednak regularność objętości została zaburzona już od 9 numeru (15 kwietnia 1928 r.). Zwiększona liczba stron utrzymywała się tylko do jakiegoś czasu, pojawiając się co drugi numer, a od 23 numeru (22 lipca 1928 r.) pismo znów liczyło tylko 8 stron. Jedynie numery świąteczne miały zwiększoną liczbę do 10, ale też nie wszystkie. Taka objętość została zachowana do 83 numeru (15 września 1929 r.). Od tego momentu tygodnik zwykle liczył 6 stron, rzadko już pojawiały się numery 8-stronicowe.

Od pierwszego wydanego numeru czyli od 19 lutego 1928 r. numer pojedynczy kosztował 60 gr, cena za 4 numery miesięcznie wynosiła 2 zł, prenumerata z dostawą do domu w Warszawie i na prowincji 2 zł 40 gr, za granicą – 3 zł 50 gr. Zmiana nastąpiła wraz z wydaniem szóstego numeru tygodnika z 25 marca 1928 r., kiedy to wzrosła cena prenumeraty zagranicznej z 3 zł 50 gr na 4 zł (cena prenumeraty krajowej pozostała bez zmian). Kolejna zmiana nastąpiła od 37 (186) numeru z 20 września 1931 r.: cena za pojedynczy numer wynosiła 30 gr, z dostawą do domu w Warszawie i na prowincji 1 zł 20 gr, a za granicę 2 zł (znikła natomiast informacja o cenie za 4 numery). Ceny te obowiązywały już do końca istnienia pisma. Cena numerów podwójnych była nieco wyższa od pojedynczych.

Pomimo problemów finansowych, z jakimi borykało się pismo, redakcja zdecydowała o drastycznym obniżeniu ceny – z 60 gr na 30 gr za każdy numer (zmiana od 186 numeru). Być może liczyła na to, że niższa cena, podobna do cen innych tygodników dostępnych na rynku, przysporzy pismu więcej czytelniczek. Po wprowadzeniu obniżki redakcja czekała jeszcze przez półtora roku⁴ na efekty tej zmiany, jednak czytelniczek nie przybyło

---

4 Zmiana ceny nastąpiła 20 września 1931 r., a ostatni numer „Ewy” ukazał się 12 marca 1933 r.

i „Ewa” musiała zostać zamknięta. Bezpośrednią przyczyną upadku tygodnika były problemy finansowe, które wiązały się ze zbyt małym gronem odbiorczyń. Dla porównania pismo „Bejs Jakob”, które było wspierane przez środowisko ortodoksyjne (a ściślej mówiąc – przez organizację polityczną Agudas Jisroel), na rynku utrzymała się od 1924 do 1939 roku⁵. „Ewa”, jak wielokrotnie podkreślała jej redakcja, nie była dotowana przez żaden organ.

Na łamach „Ewy” dominują tematy feministyczne, dotyczące praw kobiet oraz ich walki o równouprawnienie. Oprócz nich pojawiają się również te mniej radykalne – odnoszące się do kosmetyki, higieny osobistej czy ówczesnie panującej mody. Do stałych sekcji w piśmie należały: dział kultury fizycznej, mody, literatury, higieny, wychowania dziecka, kobiety w domu, kosmetyki, kina, książki czy teatru. Działy, których objętościowo było najwięcej na łamach tygodnika, to m.in. „Rewia mody”, „Kobieta w domu”, „Kino”, „Książki”, „Kultura fizyczna” czy „Wychowanie”. Pojawiały się co jeden lub dwa numery. Istniały też takie, które publikowano okazjonalnie: „Z letnich wędrówek” (ok. siedmiu artykułów). Na łamach tygodnika pojawiały się również artykuły, które dotyczyły m.in. życia kulturalnego w Warszawie⁶ czy innych wydarzeń, które miały miejsce w stolicy⁷.

Stałym elementem tygodnika były reklamy, które można znaleźć w każdym numerze. Zwykle zajmowały całą ostatnią stronę gazety. Dotyczyły głównie ubrań i kosmetyków.

Głównymi kierunkami polityczno-społecznymi kształtującym profil tygodnika był feminizm i syjonizm. „Ewa” powstała z myślą o czytelniczkach nowoczesnych, gotowych do działania, dlatego większość artykułów dotyczy kobiet, ich położenia politycznego, społecznego, a także ich sytuacji w domu. Wiele artykułów nawiązywało do walki o równouprawnienia nie tylko w Polsce, ale i na świecie oraz przedstawiało sytuację społeczną kobiet poza Europą. Czasopismo nie tylko ukazywało drogę do osiągnięcia równouprawnienia w Polsce, ale agitowało do walki o te prawa, jak i do angażowanie się kobiet w sprawy społeczne.

Pismo manifestowało również swoje sympatie syjonistyczne, ale „Ewa” nie była związana z żadną konkretną partią syjonistyczną⁸. Na łamach gazety pojawiały się bardzo często artykuły dotyczące Palestyny oraz rozwoju życia żydowskiego na Bliskim Wschodzie. Stałą korespondentką z Tel Awiwu była Miriam Wolman-Sierackowa. Redakcja zdecydowała się

---

5 Joanna Lisek, „*Dos loszn fun jidyszkajt*” – ortodoksyjny jidyszyzm na łamach „Bejs Jakob” w kontekście religijnego feminizmu żydowskiego w Polsce, [w:] *Studia z dziejów trójjęzycznej prasy żydowskiej na ziemiach polskich (XIX–XX w.)*, red. Joanna Nalewajko-Kulikow, Warszawa 2012, s. 346.

6 Dział, który zwykle pojawiał się na końcu numeru, zatytułowany „Gdzie byłam, co widziałam”. W tym dziale pojawiały się zwykle recenzje sztuk teatralnych, które miały miejsce w Warszawie. Większość artykułów zostało napisanych przez Paulinę Appenszlakową.

7 Jak np. bal medyków, który odbył się 11 lutego 1928 r.

8 Plach, *Feminism and Nationalism...*, s. 243.

na umieszczenie wierszy napisanych przez hebrajskojęzycznych poetów i poetek. Wiersze były przekładane na język polski głównie przez dra Szymona Wolfa, tłumacza, dziennikarza i poetę⁹. Miało to zapewne związek z modernizmem w literaturze hebrajskiej, który zaczął rozwijać się w Palestynie w latach 20. i 30. XX wieku¹⁰. Oprócz poezji w „Ewie” prezentowane były także powieści i nowele, które często były tłumaczone przez kobiety. Przykładem może być powieść „Wielkie serce” Ethel M. Dell w przekładzie Janiny Zawiszy-Krasuckiej czy francuska powieść „Niezależne” Zuzanny Normand, tłumaczona przez Melanię Wasermanównę.

Syjonizm reprezentowany przez pismo można nazwać „spolonizowanym”. Język polski w prasie kobiecej był ważnym narzędziem umożliwiającym dotarcie do akulturowanej społeczności żydowskiej i paradoksalnie pomagającym w odbudowie żydowskiej tożsamości narodowej¹¹. Jako gazeta syjonistyczna, „Ewa” miała na celu przygotować kobiety na przyszłość w żydowskiej ojczyźnie¹². Jak podkreśla Jolanta Mickutė, emancypacja kobiet i kwestia żydowska były ściśle powiązane z politycznym i społecznym kontekstem II Rzeczypospolitej. W kulturze przepełnionej ideami liberalnymi, pozytywistycznymi, socjalistycznymi oraz nacjonalistycznymi, czasopisma takie jak „Ewa” stawały się ważnym miejscem debaty nad rolą i miejscem kobiet w społeczeństwie¹³.

Bibliografia zawartości czasopisma „Ewa” w całości została stworzona na podstawie numerów, które znajdują się na stronie www.polona.pl. Obejmuje następujące dane:

- rok, datę dzienną oraz numer;
- numer strony, autora, tytuł tekstu i typ, do jakiego należy (np. artykuł, reklama, informacja, notatka, wiersz, powieść, opowiadanie, list, nowela etc.);
- dział, do którego tekst był przypisany, oraz informację, czy tekst zawierał ilustracje.

---

9 Ryszard Löw, *Rozpoznania. Szkice literackie*, Kraków 1998, s. 25–27. Za konsultacje i pomoc w ustaleniu, kim był Szymon Wolf, dziękuję Marii Antosik-Pieli.

10 Magda Sara Szwabowicz, „Modernizm hebrajski zapomniany” – poezja hebrajska w Polsce międzywojennej, [w:] *Polacy – Żydzi. Kontakty kulturowe i literackie*, red. Eugenia Prokop-Janiec, Kraków 2004, s. 93–95.

11 Monika Szablowska-Zaremba, *Portret syjonistki z łam „Ewy”, tygodnika dla pań (1928–1933)*, [w:] *Żydzi Wschodniej Polski*, red. Anna Janicka, Jarosław Ławski, Barbara Olech, Białystok 2015, s. 547, https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/12728/1/M_Szablowska_Zaremba_Portret_syjonistki.pdf (dostęp: 31 maja 2024).

12 Plach, *Feminism and Nationalism...*, s. 246.

13 Jolanta Mickutė, *Tworzenie kobiety żydowskiej: syjonizm, kobieta i jej ciało w Polsce międzywojennej*, „Studia Żydowskie. Almanach”, 2016, 6/6, s. 34–36, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_56583_sz_153 (dostęp: 28 maja 2024).

Bazę bibliograficzną wykonałam jako część prac badawczych prowadzonych do pracy magisterskiej pt. *Bibliografia zawartości czasopisma „Ewa. Pismo Tygodniowe”* napisanej pod kierunkiem prof. Joanny Degler i obronionej w 2018 roku na Uniwersytecie Wrocławskim.

Pisownia przyjęta w bazie odzwierciedla oryginalną pisownię zastosowaną w czasopiśmie. Poprawiono jedynie oczywiste błędy druku.

Bibliografia zawartości czasopisma „Ewa” dostępna jest na stronie Pracowni Humanistyki Cyfrowej UWr w zakładce „Bibliografie czasopism” (<https://phc.uni.wroc.pl/judaistyka/bibliografia.html>).